

DOI: 10.31388/2519-884X-2023-48-24-30

УДК 338.48:316.334.2

Нікітенко К. С., к.е.н., доцент

Херсонський державний аграрно-економічний університет

nikitenko0506437139@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8423-5605>

УПРАВЛІННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИМИ АСПЕКТАМИ ТУРИЗМУ

Анотація. Розглянуто проблематику управління соціокультурними аспектами туризму та важливість збереження культурної ідентичності та природних цінностей відвідуваних регіонів у контексті зростаючої туристичної активності. Проаналізовано вплив туризму на соціокультурну сферу відвідуваних регіонів та ідентифікує проблеми, які можуть виникати внаслідок туристичної діяльності. Досліджено інструменти та методи управління соціокультурними аспектами туризму, включаючи збереження культурної спадщини, розвиток туристичної інфраструктури та взаємодію з місцевими громадами.

Ключові слова: Управління туризмом, соціокультурні аспекти, туристична діяльність, культурна спадщина, туристична інфраструктура, сталій туризм, місцеві громади.

JEL code classification: L 83, Z 13, Q 01

Постановка проблеми. Сучасний світ переживає стрімкий розвиток туристичної індустрії, що впливає на соціокультурне оточення призначених для відвідання місць. Подорожі стали не просто засобом відпочинку, але і механізмом, який впливає на культурний, соціальний та економічний ландшафт відвідуваних регіонів. Це ставить перед сучасними управлінцями важливе завдання - забезпечити гармонійне та сталій розвиток туризму, зберігаючи при цьому соціокультурну ідентичність та екологічну цілісність місцевих спільнот.

Проблема управління соціокультурними аспектами туризму полягає в тому, що невірне або недостатнє втручання може спричинити культурний розкол, знищення природних ресурсів, перенаселення місцевих населених пунктів, втрату автентичності культурних та природних об'єктів. З іншого боку, необхідно забезпечити позитивні соціокультурні зміни для місцевих спільнот, збалансувати попит на туристичні послуги з потребами місцевого населення та зберегти природне середовище для майбутніх поколінь.

Окрім того, існують інші важливі виклики, пов'язані з управлінням соціокультурними аспектами туризму, такі як зміни в пандемічних умовах, зростання обсягів туризму, зміна попиту та пріоритетів туристів, необхідність впровадження сталого туризму та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато наукових досліджень присвячено аспектам управління у сфері туризму. Наприклад, деякі з них, такі як роботи Абрамова А., Хоменко А. [1], Beech J., Kaiser S. [3], Поминчук І., Кирпиченкова О. [8], досліджують особливості управління різними видами туристичних продуктів. В інших дослідженнях, таких як ті, які проведені Власовим Т. [4], Єгоровою О., Артеменко Г. [5], Карпенко С. [6], Шидловською О., Іщенко Т. [12], розглядаються особливості управління в туристичній сфері на внутрішньому ринку.

Мета статті. Метою статті є дослідження та аналіз проблем та викликів, пов'язаних із управлінням соціокультурними аспектами туризму, з метою розробки практичних стратегій та рекомендацій, спрямованих на забезпечення сталого розвитку туризму, збереження культурної спадщини, підтримку місцевих спільнот і збалансування потреб туристів із потребами природи та культури відвідуваних регіонів.

Виклад основного матеріалу. Вплив туризму на соціокультурну сферу відвідуваних регіонів є комплексним і багатогранним явищем, яке включає в себе різноманітні аспекти та

може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Перед визначенням цього впливу, необхідно розглянути кілька ключових аспектів [4]:

Економічний вплив: туризм може приносити економічні користі регіону, створюючи робочі місця та сприяючи розвитку місцевого бізнесу. Однак інтенсивний туризм може також призвести до зростання цін на житло та послуги, що впливає на життя місцевого населення.

Соціокультурний вплив: туризм може сприяти обміну культурними досвідами та збагаченню культурного спадку регіону. Однак великі потоки туристів можуть призвести до змін в місцевій культурі, адаптації до туристичних очікувань та навіть втрати автентичності.

Екологічний вплив: туризм може мати негативний вплив на природне середовище, зокрема природні резервати та екосистеми, через забруднення, знищення рослинності та руйнування екосистем.

Соціальний вплив: туризм може змінювати демографічну структуру регіону, зокрема через міграцію та збільшення населення в певних періодах. Це може вплинути на доступ до житла, освіти та інших соціальних послуг.

Інфраструктура та транспорт: розвиток туризму може призвести до необхідності покращення інфраструктури та транспортних мереж, але це також може викликати проблеми з перевантаженням та забрудненням.

Щоб ідентифікувати проблеми, що виникають внаслідок туристичної активності, необхідно провести детальний аналіз конкретного регіону. Це включає в себе збір даних про кількість туристів, їхні попередні звички, а також вивчення думок та вимог місцевого населення та організацій. Після аналізу можна визначити конкретні проблеми та розробити стратегії для управління ними, спрямовані на збереження культурної спадщини та сталий розвиток регіону.

Таблиця 1

Аналіз інструментів та методів управління соціокультурними аспектами туризму, включаючи збереження культурної спадщини, розвиток туристичної інфраструктури та взаємодію з місцевими громадами

Рік	Інструменти управління соціокультурними аспектами туризму	Методи управління соціокультурними аспектами туризму	Характеристика	Недоліки	Переваги
2005	Культурна політика та регуляції	Організація культурних фестивалів та заходів	Заохочення культурних подій, залучення туристів	Фінансова залежність від фестивалів	Збереження культурної спадщини
2010	Створення культурних маршрутів	Розробка маршрутів та екскурсій	Поширення інформації про історію та культуру	Вимагає підтримки управлінців та місцевих громад	Просування культурних атракцій серед туристів
2015	Впровадження збалансованого туризму	Планування зон відпочинку та обмеження відвідувачів	Збалансований розподіл туристів у просторі	Може суперечити інтересам бізнесу та місцевих громад	Збереження природних ресурсів
2020	Розвиток музейних та культурних	Сприяння відкриттю та реконструкції	Залучення туристів до вивчення	Потребує фінансування та ресурсів	Збереження та популяризація

	центрів	культурних об'єктів	історії		культурних об'єктів
2021	Розробка екскурсійних програм з місцевою партнерською співпрацею	Залучення місцевих гідів та культурних фахівців для проведення екскурсій	Підвищення якості екскурсій та залучення місцевих ресурсів у туристичну діяльність	Потребує підтримки та навчання гідів	Зміцнення спільного інтересу місцевих громад та туристів
2022	Впровадження програм зі збереження культурної спадщини	Заходи зі збереження, реставрації та дослідження культурних об'єктів	Збереження та відновлення історичних та культурних цінностей	Вимагає великих інвестицій	Забезпечення тривалої культурної спадщини для майбутніх поколінь
2023	Розвиток програм підтримки малого підприємництва в туризмі	Фінансова допомога та консультативна підтримка для місцевих підприємців у сфері туризму	Стимулювання малого бізнесу та збільшення зайнятості в регіоні	Може вимагати фінансування з бюджету	Розвиток місцевої економіки та різноманітності туристичних послуг

Джерело: складено автором на основі [8].

В таблиці подано докладний огляд інструментів та методів управління соціокультурними аспектами туризму за сім років. Важливо підкреслити, що вибір конкретних інструментів та методів може залежати від умов і потреб конкретного регіону. Однак використання різноманітних інструментів і методів сприятиме досягненню балансу між розвитком туризму та збереженням соціокультурної спадщини відвідуваних регіонів.

Таблиця 2

Дослідження досвіду різних країн та регіонів у сфері управління соціокультурними аспектами туризму та ідентифікація кращих практик

Країна	Регіон	Соціокультурний аспект туризму	Характеристика	Особливості
Італія	Тоскана	Культурна спадщина	Управління та збереження історичних пам'яток та міст	Використання регіональної культури у туризмі
Японія	Кіото	Релігійний туризм	Збереження та управління священними храмами та святинями	Вплив буддизму та шінтоїзму на туризм
Нова Зеландія	Роторуа	Етнічний туризм	Взаємодія з маорі та пропаганда їхньої культури	Розкриття маорі культури через туризм
Іспанія	Барселона	Архітектурна спадщина	Організація масових заходів та екскурсій по архітектурних об'єктах	Сучасні тенденції у збереженні архітектури
Канада	Квебек	Мовний туризм	Підтримка французької мови та культури в регіоні	Пропаганда двомовності та білінгвальності
Україна	Львів	Культурна	Збереження та	Велика кількість

		спадщина	відновлення історичної архітектури та пам'яток	об'єктів світової спадщини
--	--	----------	--	----------------------------

Джерело: складено автором на основі [6-7].

В таблиці надано приклади країн і регіонів, які вже реалізували успішні практики управління соціокультурними аспектами туризму. Кожен з цих прикладів відзначається своїми особливостями та підходами до збереження та просування соціокультурної спадщини в контексті туризму. Дослідження таких прикладів може надихнути інші регіони на прийняття схожих практик для покращення управління соціокультурними аспектами туризму.

В Україні, особливо в Карпатах, природна спадщина відіграє важливу роль у розвитку туризму. Збереження та охорона природних резерватів, лісів та гірських регіонів допомагають підтримувати біорізноманіття та забезпечувати можливості для екологічного туризму. Особливість полягає в розвитку екотуризму та активних видів спорту, таких як гірськолижний туризм та піший туризм. Це дозволяє залучати туристів до природи та сприяє збереженню природного середовища.

Сталий туризм відіграє критичну роль у збереженні природних та культурних цінностей, сприяючи збалансованому розвитку туристичної індустрії та збереженню культурної спадщини та природного середовища [1]. Ось кілька ключових аспектів, які варто висвітлити щодо цієї ролі:

1. Збереження природи та біорізноманітності:

Екологічно-свідомий туризм: сталий туризм ставить перед собою завдання зменшення негативного впливу туризму на природу. Він сприяє розробці та впровадженню екологічно чистих практик, таких як використання альтернативних джерел енергії, управління відходами та зменшення споживання ресурсів.

Заповідництво та природні резервати: сталість туризму включає в себе створення та підтримку природних заповідників та резерватів, де туристи можуть долучитися до збереження унікальних біорізноманітних об'єктів.

2. Сприяння спільнотам:

Збереження культурної спадщини: сталий туризм враховує важливість збереження та просування культурної спадщини. Він сприяє розвитку музеїв, архітектурних об'єктів та історичних місць.

Сприяння місцевим громадам: сталість туризму забезпечує економічну вигоду для місцевих громад, залучаючи їх до туристичної індустрії. Це може включати в себе розвиток місцевих підприємств, створення робочих місць та підвищення рівня життя мешканців.

3. Контроль туристичного трафіку:

Управління потоками туристів: сталість туризму сприяє розробці стратегій контролю туристичного трафіку, щоб запобігти перевантаженню і зберегти величезний потенціал туризму.

Збалансована інфраструктура: сталість туризму вимагає розумного планування та розвитку туристичної інфраструктури, яка відповідає потребам та зберігає від природних та культурних ресурсів.

Сталий туризм сприяє тому, щоб подорожі стали корисними як для туристів, так і для регіонів, які вони відвідують, забезпечуючи збереження природи та культурної спадщини для майбутніх поколінь. Важливо враховувати сталий підхід при розвитку та плануванні туризму, щоб досягти балансу між розвитком і збереженням.

Забезпечення гармонійного розвитку туризму, що співіснує із збереженням культурних та природних цінностей, стає актуальним завданням для управлінців туристичної галузі, громадських організацій та державних установ. Необхідно збалансувати потреби туризму та вимоги збереження спадщини для майбутніх поколінь [4].

Автором сформульовано рекомендації для управлінців туристичної галузі, громадських організацій та державних установ щодо забезпечення гармонійного розвитку туризму та

збереження культурної ідентичності відвідуваних регіонів:

1. Розробка цільових стратегій:

Рекомендуємо розробляти довгострокові стратегії розвитку туризму, які враховують якісні та кількісні цілі в галузі збереження культурної ідентичності та природних ресурсів.

2. Партнерство та взаємодія:

Сприяйте співпраці між управлінцями туризму, громадськими організаціями та державними установами для об'єднання зусиль у збереженні спадщини.

3. Екологічно чистий туризм:

Заохочуйте та підтримуйте впровадження екологічних стандартів у туризмі, включаючи сортування відходів, енергоефективність та використання альтернативних джерел енергії.

4. Залучення місцевих громад:

Сприяйте залученню місцевих громад до процесів прийняття рішень щодо розвитку туризму та враховуйте їхні думки та потреби.

5. Розвиток культурних програм та заходів:

Фінансуйте та організуйте культурні програми, фестивалі та заходи, що популяризують місцеву культурну спадщину та ідентичність.

6. Освіта та просвіта:

Рекомендуємо проводити освітні та інформаційні кампанії для туристів, які показують важливість збереження культурної ідентичності та природних ресурсів.

7. Моніторинг та оцінка впливу:

Ведіть систематичний моніторинг впливу туризму на природну та культурну спадщину та коригуйте стратегії на основі результатів.

8. Фінансова підтримка:

Забезпечуйте фінансову підтримку проектів та ініціатив, спрямованих на збереження та просування культурної спадщини та природи.

9. Створення балансу між розвитком та збереженням:

Збалансуйте стратегії розвитку туризму так, щоб забезпечити економічний ріст, але не за шкоду збереженню природи та культурної ідентичності.

10. Довгостроковий підхід:

Дійте з урахуванням довгострокового впливу, плануйте не тільки на кілька років, але і на майбутні покоління.

Ці рекомендації спрямовані на забезпечення того, щоб туризм приносив користь як регіонам, так і навколишньому середовищу та культурній спадщині. Гармонійний розвиток туризму має підтримувати збереження цінностей, що робить подорожі відчутними та незабутніми для туристів.

Висновки. Управління соціокультурними аспектами туризму стає надзвичайно важливим завданням у сучасному світі, де подорожі стали не просто розвагою, але й джерелом доходу та збагачення культурного обміну. Забезпечення гармонійного розвитку туризму, що співіснує із збереженням культурної ідентичності та природних цінностей, вимагає спільних зусиль управлінців туристичної галузі, громадських організацій та державних установ.

В статті надано важливі рекомендації, спрямовані на збереження культурних та природних ресурсів у відвідуваних регіонах. Сталий туризм, заохочення співпраці між зацікавленими сторонами, екологічно чисті практики та взаємодія з місцевими громадами - ось ключові складові успішного управління соціокультурними аспектами туризму.

Збереження культурної ідентичності та природних цінностей - це не лише моральна відповідальність перед минулими та майбутніми поколіннями, але й засіб забезпечення сталого розвитку туризму. Справжній успіх полягає в збалансуванні потреб індустрії з важливістю збереження та просування нашої спільної спадщини. І тільки завдяки цьому співробітництву ми зможемо насолоджуватися красою і різноманітністю нашого світу і передавати це багатство майбутнім поколінням.

Список використаних джерел

1. Абрамова А. Г., Хоменко А. А., Савега О. Є. Теоретичні аспекти розширення анімаційних послуг для підприємств готельного господарства. *SWorld Journal: International periodic scientific journal. SWorld & D.A. Tsenov Academy of Economics*. 2019. No 1. С. 141–146
2. Аніпко Н. П., Смик О. С., Капу Х. І. Територіальний брендинг як дієвий інструмент підвищення туристичної привабливості території (на прикладі Тернопільської області). *Науковий вісник Чернівецького університету. Географія*. 2019. Вип. 808. С. 123
3. Beech J., Kaiser S., Kaspar R. *The Business of Events Management*. UK: Pearson Education Limited, 2014. 393 p.
4. Власова Т. Етнічний туризм як фактор соціокультурного розвитку регіону. *Туризм як чинник Євроінтеграції України: економічні, політичні, гуманістичні та соціально-культурні аспекти*. 2015. С. 38–39
5. Сторова О., Артеменко Г. Проблеми малого бізнесу України під час пандемії коронавірусу. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 28 квітня 2020 р.). Херсон : ФООП Вишемирський В. С., 2020. С. 241–243.
6. Карпенко С. Український готельний бізнес vs коронавірус: хто кого? *Академія гостеприимства*. 2020. No 02. URL: <https://e.hotel-rest.com.ua/akademiya-gostinnosti-2020-2/ukrainskiy-gotelnyy-biznes-vs-koronavirus-khto-kogo> (дата звернення 11.08.2023).
7. Kotler P., Bowen J. T., Makens J., Baloglu S. *Marketing for Hospitality and Tourism*. Boston, MA: Pearson Education, 2017.
8. Поминчук І. Ю., Кирпиченкова О. М. Розширення спектру додаткових послуг у готелях. *Інноваційні технології в готельно-ресторанному бізнесі* : матер. VIII Всеукр. наук.- практи. (Київ, 19- 20 березня 2019 р.). Київ : НУХТ, 2019. С. 53.
9. Salman Doaa, Tawfik Yasser, Samy Mohamed, Artal Tur Andrés. A new marketing mix model to rescue the hospitality industry: Evidence from Egypt after the Arab Spring. *Future Business Journal*. 2017. Vol. 3, is. 1. P. 47-69. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.fbj.2017.01.004>
10. Holleran M. *Tourism, Urbanization, and the Evolving Periphery of the European Union*. Palgrave Pivot, Singapore. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-981-15-0218-7>.
11. Чорна Н. М., Мартинова Л. Б. Брендинг як інструмент підвищення туристичної привабливості території (на матеріалах м. Вінниці). *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 40. С. 115-120.
12. Шидловська О. Б., Іщенко Т. І., Медвідь І. М., Шевела Я. С. Інноваційні напрямки розвитку агротуризму в Україні. *Географія та туризм*. 2016. Вип. 35. С. 61–70.

References

1. Abramova, A. H., Khomenko, A. A., Saveha O. Ye. (2019). Teoretichni aspekty rozshyrennia animatsiinykh posluh dlia pidpriemstv hotelnoho hospodarstva [Theoretical aspects of expansion of animation services for hotel enterprises]. *SWorld Journal: International periodic scientific journal. SWorld & D.A. Tsenov Academy of Economics*, 1, 141–146 [in Ukrainian].
2. Anipko, N. P., Smyk, O. S., Kapu, Kh. I. (2019). Terytorialnyi brendynh yak diievyi instrument pidvyshchennia turystychnoi pryvablyvosti terytorii (na prykladi Ternopilskoi oblasti) [Territorial brands as effective tools for increasing the tourist attractiveness of the territory (on the example of the Ternopol region)]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Heohrafiia*, 808, 123 [in Ukrainian].
3. Beech J., Kaiser S., Kaspar R. (2014). *The Business of Events Management*. UK: Pearson Education Limited
4. Vlasova, T. (2015). Etnichniy turyzm yak faktor sotsiokulturnoho rozvytku rehionu [Ethnic tourism as a factor of socio-cultural development of the region]. *Turyzm yak chynnyk Yevrointehratsii Ukrainy: ekonomichni, politychni, humanistychni ta sotsialno-kulturni aspekty*. 38–39 [in Ukrainian].
5. Iehorova, O., Artemenko, H. Problemy maloho biznesu Ukrainy pid chas pandemii koronavirusu [Problems of small business in Ukraine during the coronavirus pandemic]. *Modernizatsiia ekonomiky: suchasni realii, prohnoznyi stsenarii ta perspektivy rozvytku* : materialy mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii (m. Kherson, 28 kvitnia 2020 r.) [Modernization of the economy: modern realities, forecast scenario and prospects for development, Proceedings of the all-Ukrainian scientific and practical conference]. Kherson [in Ukrainian].
6. Karpenko, S. (2020). Ukrainskyi hotelnyi biznes vs koronavirus: khto koho? [Ukrainian hotel business vs coronavirus. Who is who?]. *Akademiya hostepryimstva*, 2. URL: <https://e.hotel-rest.com.ua/akademiya-gostinnosti-2020-2/ukrainskiy-gotelnyy-biznes-vs-koronavirus-khto-kogo> [in Ukrainian].
7. Kotler P., Bowen J. T., Makens J., Baloglu S. (2017). *Marketing for Hospitality and Tourism*. Boston, MA: Pearson Education.
8. Pomynchuk, I. Iu., Kyrpichenkova, O. M. (2019). Rozshyrennia spektru dodatkovykh posluh u hoteliakh [Expansion of additional services in hotel]. *Innovatsiini tekhnologii v hotelno-restorannomu biznesi* : materialy VIII Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii, prysviachenoї 135-richchiu Natsionalnogo universytetu kharchovykh tekhnologii (Kyiv, 19-20 bereznia 2019 r.) [Innovative technologies in the hotel and restaurant business: Proceedings of the all-Ukrainian scientific and practical conference]. Kyiv [in Ukrainian].

9. Salman, Doaa, Tawfik, Yasser, Samy, Mohamed, Artal, Tur Andrés. (2017). A new marketing mix model to rescue the hospitality industry: Evidence from Egypt after the Arab Spring. *Future Business Journal*, 3(1), 47-69. <https://doi.org/10.1016/j.fbj.2017.01.004>.
10. Holleran, M. (2020). *Tourism, Urbanization, and the Evolving Periphery of the European Union*. Palgrave Pivot, Singapore. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-981-15-0218-7>.
11. Chorna, N. M., Martynova, L. B. (2020). Brendynh yak instrument pidvyshchennia turystychnoi pryvablyvosti terytorii (na materialakh m. Vinnytsi) [Brands as tools for increasing the tourist attractiveness of the territory (on the example of the Vinnitsa region)]. *Infrastruktura rynku*, 40, 115-120 [in Ukrainian].
12. Shydlovska, O. B., Ishchenko, T. I., Medvid, I. M., Shevela, Ya. S. (2016). Innovatsiini napriamky rozvytku ahroturyzmu v Ukraini [Innovative directions of agritourism development in Ukrainian]. *Heohrafiia ta turyzm*, 35, 61-70 [in Ukrainian].

Nikitenko K. S., Ph.D., Associate Professor
Kherson State Agrarian and Economic University
nikitenko0506437139@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8423-5605>

MANAGEMENT OF SOCIOCULTURAL ASPECTS OF TOURISM

Abstract. Task statement. The purpose of the article is to investigate and analyze the problems and challenges related to the management of sociocultural aspects of tourism, with the goal of developing practical strategies and recommendations aimed at ensuring sustainable tourism development, preserving cultural heritage, supporting local communities, and balancing the needs of tourists with the needs of nature and the culture of visited regions. **Research results.** The article explores the issues of managing sociocultural aspects of tourism and the importance of preserving the cultural identity and natural values of visited regions in the context of increasing tourism activity. The impact of tourism on the sociocultural sphere of visited regions is analyzed, and problems that may arise as a result of tourist activities are identified. The tools and methods for managing sociocultural aspects of tourism, including the preservation of cultural heritage, the development of tourism infrastructure, and interaction with local communities, are examined. In addition, recommendations are proposed for managers in the tourism industry, public organizations, and government institutions to ensure the harmonious development of tourism and the preservation of the cultural identity of visited regions. The article aims to emphasize the importance of a balanced approach to tourism that helps preserve the richness of cultural and natural heritage for future generations. **Conclusion.** Managing the sociocultural aspects of tourism is increasingly crucial in today's world, where travel has become not only a leisure activity but also a source of income and cultural exchange. Ensuring the harmonious development of tourism that coexists with the preservation of cultural identity and natural values requires collaborative efforts among tourism industry managers, civil organizations, and government institutions. The article provides important recommendations aimed at preserving cultural and natural resources in visited regions. Sustainable tourism, the promotion of collaboration among stakeholders, environmentally friendly practices, and engagement with local communities are key components of successful management of sociocultural aspects of tourism. Preserving cultural identity and natural values is not only a moral responsibility to past and future generations but also a means of ensuring sustainable tourism development. True success lies in balancing the industry's needs with the importance of preserving and promoting our shared heritage. Only through this collaboration can we appreciate the beauty and diversity of our world and pass on this wealth to future generations.

Key words: Tourism management, sociocultural aspects, tourist activity, cultural heritage, tourism infrastructure, sustainable tourism, local communities